

# **EVALUERINGSRAPPORT**

## **FORSVARERTILSYNET**

**September 2017 – Februar 2018**

ADVOKAT



SAMFUNDET

## Indholdsfortegnelse

Baggrund .....	3
Gennemførte besøg.....	4
Markedet .....	5
Markedsføring .....	6
Forsvarerens salær .....	6
Valg af forsvarer .....	8
Digitale forsvarergenparter .....	9
Konklusion .....	9

## Baggrund

En uafhængig advokatstand er afgørende for et velfungerende retssystem. At der er tale om et verdensomspændende anerkendt princip kan ses i FN's Basic Principles on the Role of Lawyers, som fastlægger de principper, der bør styre reguleringen af advokaterhvervet i enhver retsstat. Punkt 16 handler om advokaters uafhængighed:

*16. Governments shall ensure that lawyers (a) are able to perform all of their professional functions without intimidation, hindrance, harassment or improper interference; (b) are able to travel and to consult with their clients freely both within their own country and abroad; and (c) shall not suffer, or be threatened with, prosecution or administrative, economic or other sanctions for any action taken in accordance with recognized professional duties, standards and ethics.*

Også Europarådet har i januar 2018 vedtaget Recommendation 2121 vedrørende regulering af advokatstanden, hvoraf det i pkt. 3 og 6 fremgår

*3. It is therefore a matter of utmost concern that harassment, threats and attacks against lawyers continue to occur in many Council of Europe member States and are even increasing in some of them, where they have become widespread and systematic and are apparently the result of deliberate policy. These include, amongst other things: killings, which are sometimes inadequately investigated by the authorities; physical violence, including by public officials; threats, unjustified public criticism and identification of lawyers with their clients, including by leading politicians; abuse of criminal proceedings to punish lawyers or remove them from certain cases; violation of legal professional privilege through unlawful monitoring of clients' consultations with their lawyers; search and seizure in the course of unlawful investigations; interrogation of lawyers as witnesses in their clients' criminal cases; abuse of disciplinary proceedings; and various structural and procedural failures to establish and implement effective guarantees of lawyers' independence.*

*6. The Assembly therefore calls on member States of the Council of Europe to fully respect, protect and promote the freedom of exercise of the profession of lawyer, including through effective implementation of Recommendation No. R (2000) 21.*

Advokater har til opgave at bistå personer og virksomheder, som kommer i kontakt med retssystemet. Den beskikkede advokat, forsvareren, er i straffesager den eneste, der er på sigtedes side, og spiller en afgørende rolle for sigtedes retssikkerhed. Forsvarerens kompetencer inden for strafferet og straffeproses sikrer, at den sigtedes synspunkter og rettigheder bliver fremført for dommeren på en kvalificeret måde. For at forsvareren til enhver tid kan løfte sin opgave, er det afgørende at forsvareren – og hele advokatstanden – er uafhængig af især den udøvende magt. Hvis myndighederne har magt til at genere advokaternes virksomhedsudøvelse, kan den afledte effekt meget hurtigt blive, at advokaterne bliver tilbageholdende med at påtage sig sager, som kan irritere myndighederne.

Disse principper ligger til grund for retsplejelovens ordning, hvorefter tilsyn med advokater udføres af Advokatrådet, og disciplinære sager afgøres af Advokatnævnet og domstolene.

Advokatrådet besluttede i august 2017 at iværksætte et særligt tilsyn med forsvarsadvokaterne, herunder at fokusere tilsynsbesøg i perioden september 2017 – februar 2018 på advokatkontorer, der beskæftiger forsvarsadvokater. Beslutningen var hjulpet på vej af Advokatrådets ønske om at indhente viden om forsvarsadvokaters arbejdsmetoder i lyset af medieomtale og politisk debat på Christiansborg om

strafferetsadvokaters praksis og etik, samt naturligvis at følge op med disciplinære tiltag, såfremt tilsynet gav anledning hertil. Endelig gav tilsynet mulighed for dialog og vejledning.

Ved siden af det generelle tilsyn, som har omfattet mere end en tredjedel af landets forsvarsadvokater og som her omtales, har Advokatrådets sekretariat undersøgt de konkrete sager, der er modtaget informationer om.

På besøgene er der også ført tilsyn med obligatorisk efteruddannelse, forsikringsforhold, pligter efter hvidvaskloven osv. Her omtales kun erfaringer og konklusioner som følge af forsvarertilsynet.

### **Gennemførte besøg**

Der er gennemført 129 tilsynsbesøg på advokatkontorer med forsvarsadvokater beskæftiget, og der er ført tilsyn med 212 advokater. Besøgene fordeler sig geografisk således:

<i>Region</i>	<i>Antal besøg (antal advokatkontorer)</i>	<i>Antal advokater</i>
Hovedstaden	54	84
Sjælland	16	22
Syd	18	33
Midt	26	43
Nord	15	30
I alt	129	212

Kontorerne er udvalgt tilfældigt og efter en risikovurdering på baggrund af Advokatsamfundets viden om, hvilke advokater der beskæftiger sig med strafferet.

Det drejer sig dels om de beneficerede forsvarsadvokater, altså advokater, der af Justitsministeriet er udpeget til at blive beskikket som forsvarer. De beneficerede advokater indgår i en vagtplan til varetagelse af grundlovsforhør, således at en anholdt altid har adgang til advokatbistand i forbindelse med fremstillingen i retten. De beneficerede advokater er som de eneste advokater forpligtede efter retsplejeloven til at varetage en sag, hvilket sikrer, at alle sigtede kan få en advokat – enten en advokat som påtager sig sagen efter aftale, eller en beneficeret advokat udpeget af retten. Udpegningen som beneficeret advokat sker af Justitsministeriet efter en ansøgningsproces, hvor både byretten og Advokatsamfundet høres. Byretten har kendskab til advokatens proceserfaring, og Advokatsamfundet kan udtale sig om ansøgerne lever op til sædvanlige krav til dekorum, det vil sige efterlevelse af god advokatskik.

Herudover drejer det sig om advokater, som Advokatsamfundet via Advokatnøglen, advokatens hjemmeside eller andre kanaler har kendskab til som forsvarsadvokat. Antallet af forsvarsadvokater i Danmark kan således ikke afgrænses præcist, men anslås at udgøre ca. 600 personer.

## Markedet

Vilkårene for forsvarsadvokatens udøvelse af sit erhverv har ændret sig markant over de sidste ca. ti år. Før retskreds- og politireformen var der relativt færre advokater, som beskæftigede sig med strafferet, uden at være beneficeret. Advokaterne varetog de sager, de fik tildelt fra retten og politiet (afhøringer). Herudover havde advokaterne ofte nogle 'faste klienter', som bad om at få den samme forsvarer beskikket, når klienten flere gange kom i kontakt med retssystemet. De beneficerede forsvarere har som oftest forsvarergerningen som en mindre del af deres sagsportefølje. Det vil sige at den beneficerede også beskæftiger sig med andre sagstyper, og forsvarerhvervet udgør kun en del af den samlede omsætning.

Gennem de senere år er der kommet flere advokater til, som beskæftiger sig – i nogle tilfælde udelukkende – med straffesager. Disse advokater behøver ikke være beneficerede, og kan derfor være afhængige af at blive aktivt valgt som forsvarer af den anholdte/sigtede/tiltalte.

For både de beneficerede og de tilvalgte forsvarere gælder det, at de beskikkes af retten til varetagelse af den konkrete sag. Herefter fastsættes advokatens salær af retten i overensstemmelse med de vejledende takster, og salæret udbetales af politiet til advokaten. Hvis der sker domfældelse, vil den dømte som hovedregel blive pålagt at betale advokatombudsningerne til statskassen. Der er efter retsplejelovens § 1007, stk. 2, også mulighed for at vælge en forsvarer og afregne honoraret direkte efter aftale mellem advokat og klient, men denne mulighed spiller efter tilsynets erfaringer ikke nogen praktisk rolle og omtales derfor ikke yderligere.

Politireformen har tilsyneladende haft betydning for 'forsvarermarkedet'. For det første er karrieremulighederne inden for anklagemyndigheden mindre end før, alene fordi der er færre politikredse og ledende poster for jurister. For det andet har det formentlig betydning, at arbejdsmiljøet er forringet med skrappe produktionskrav og måltal, der påvirker anklagerens mulighed for at have en tilfredsstillende arbejdsdag.

Uanset den nærmere årsag har en række personer etableret sig som forsvarsadvokater med eller uden beneficium, hvilket har betydet, at der er opstået en form for konkurrence om sagerne. Advokater uden beneficium har som nævnt brug for at blive aktivt tilvalgt, og må derfor søge at gøre sig kendte og attraktive blandt klienterne.

Hovedparten af forsvarsadvokaterne starter for sig selv i enkeltmandsvirksomhed, men som mere usædvanlige eksempler kan også nævnes to lidt større advokatkontorer, som er etableret inden for de seneste fem år:

### Advokatfirma X

- Personligt ejet advokatvirksomhed
- Etableret i 2013 med to advokater; fire ved udgangen af året
- Pr. 1. januar 2018 ni beskæftigede advokater, heraf fem beneficerede

### Advokatfirma Y

- Personligt ejet advokatvirksomhed
- Etableret i 2013 med en advokat
- Pr. 1. januar 2018 fem beskæftigede advokater, heraf en beneficeret

## Markedsføring

Advokater er som udgangspunkt underlagt lovens almindelige regler om markedsføring. Advokatetisk gælder der dog den begrænsning, at en advokat ikke må 'fortrænge' en anden advokat fra en konkret sag, ligesom en advokat alene må påtage sig en sag efter direkte henvendelse fra klienten, en anden advokat eller en offentlig myndighed. Formålet med reglerne er at beskytte den klient, der allerede har valgt en advokat, mod udenforstående advokaters forstyrrelse af sagens behandling. Jævnfør tidligere får sigtede i straffesager tidligt en advokat til at varetage sagen, og rammerne for markedsføring over for sigtede er derfor relativt snævre.

Tilsynet har drøftet brugen af merchandise og anden markedsføring med forsvarsadvokaterne. Der har tidligere været et begrænset antal kontorer, som har givet kasketter, huer, t-shirts, trøjer og lignende med firmalogo til klienter, herunder til indsatte i arrester og fængsler, og i et vist omfang også til uddeling til andre indsatte. Denne praksis er ophørt.

Et begrænset antal advokater bruger sociale medier – særligt facebook – som led i markedsføringen. Her vil advokaten typisk omtale anonymiserede sager, hvor der er opnået et gunstigt resultat som frifindelse eller nedsættelse af straffen. Nogle advokater oplever, at facebook siden har effekt i forhold til at blive valgt som forsvarer i lignende sager.

De fleste advokater har en hjemmeside, og de specialiserede advokater vil typisk gøre noget mere ud af at reklamere for forsvarerydelsen på siden. Også i korrespondancen med klienten ses det, at advokaten søger at skille sig ud og appellere til klienten, selvom vilkårene for forsvarsarbejdet er det samme i alle klientrelationer. Som eksempler fra hjemmesider og breve kan nævnes, at advokaten står til rådighed på telefon 24 timer i døgnet, at klienten anbefales ikke at tale med politiet før han har talt med advokaten, at klienten ikke kommer til at skyldes advokaten noget (salær), samt at advokaten uden beregning bistår i forhold til afsoningsvilkårene under og efter sagen.

Sammenfattende har tilsynet vist, at nogle især specialiserede strafferetsadvokater bruger ressourcer på markedsføring, hvilket er nyt i forhold til tiden før politi- og retskredsreformen.

## Forsvarerens salær

Forsvarerens salær fastsættes af retten med udgangspunkt i landsretspræsidenternes Vejledende takster for salærer til forsvarere i straffesager, bistandsadvokater samt til beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelse sager. Der er nogen forskel på, hvordan afregningen håndteres af dommerne og de forskellige advokater, men udgangspunktet er at advokaten udarbejder en salærindstilling til retten, hvor der redegøres for det udførte arbejde. En advokat må ikke opkræve et urimeligt salær, og det vil derfor være i strid med god advokatskik, hvis en advokat forsøger at få tillagt et større salær, end det udførte arbejde berettiger til efter de vejledende takster.

Under tilsynsbesøgene er forsvarerens afregning af et antal sager gennemgået. Erfaringerne viser følgende typiske scenarier:

- Advokaten overlader det uden yderligere til retten at fastsætte salæret.
- Advokaten oplyser retten om de aktiviteter, der har været, f.eks. ved aflevering af time-/sagsregistrering eller en redegørelse uden beløbsangivelser.

- Advokaten udarbejder en egentlig salærindstilling i henhold til taksterne med redegørelse for de aktiviteter, der har været, det anvendte tidsforbrug post for post, takstmæssigt salær herfor, og et samlet beløb. Advokaten argumenterer eventuelt for yderligere salær som følge af usædvanlig forberedelse, retsmøder aflyst med kort varsel og lignende.

Nogle få advokater udarbejder salærindstillinger uden at forholde sig til de vejledende takster. Det vil sige at advokaten redegør for det udførte arbejde, den samlede forbrugte tid og herefter angiver et beløb. Denne fremgangsmåde er uhensigtsmæssig og gør det vanskeligt for retten at fastsætte det korrekte salær i medfør af de vejledende takster. Advokatrådet har taget initiativ til at indføre en bestemmelse i de advokatetiske regler om, at en salærindstilling til en myndighed skal udarbejdes med skyldig hensyntagen til relevante gældende retningslinjer.

Under de ca. 130 tilsynsbesøg viste det sig, at ca. 25 advokatkontorer generelt slet ikke udarbejder en salærindstilling til retten i straffesagerne, men overlader det til retten at fastsætte et salær. Knap 20 advokatkontorer indgiver en indstilling uden beløb i form af en oversigt over de opgaver, der er udført, eksempelvis grundlovsforhør, to gange fristforlængelse og hovedforhandling, eventuelt også med oplysning om tidsforbruget. Det vil sige at ca. en tredjedel af advokaterne i vidt omfang overlader det til retten at beregne salæret ud fra de givne takster.

I de sager, hvor advokaten har udarbejdet en salærindstilling med beløb ses det relativt ofte, at advokaten ikke er blevet tilkendt salær i overensstemmelse hermed. En gennemgang af ca. 250 sager, hvor advokaten har afgivet en salærindstilling viser, at i ca. 44 % af sagerne har retten tilkendt et mindre salær, end det advokaten har opgjort, mens salæret i ca. 8 % af sagerne blev højere<sup>1</sup>. Retten har i ca. 15 % af sagerne skåret 20 % eller mere i forhold til det beløb, advokaten havde opgjort. Når retten tilkender et højere salær end det, der fremgår af advokatens indstilling, vil det typisk skyldes, at indstillingen er udarbejdet inden sagen er helt færdig.

Det fremgår ikke af salærmeddelelsen, hvorfor eller hvordan retten er nået frem til det endelige salær, men det er advokaternes opfattelse, at der ofte er uenighed om, hvad der må anses for 'normal forberedelse' og inkluderet i taksten for hovedforhandlingen, og hvad der er 'ekstraordinær forberedelse' og berettiger til yderligere salær. Herudover kan der typisk være uenighed om salæret for afkortede og aflyste retsdage.

Forløbet med ændring af taksterne først i nedadgående retning med 10 kr. pr. time og efterfølgende opadgående med 50 kr. pr. time har ikke styrket takstsystemets anseelse. Det giver sig – alt efter advokatens temperament – udslag både i indstillinger, der medtager alt arbejde uanset at advokaten ved, det ikke honoreres, og indstillinger, der konsekvent ser bort fra ekstraarbejde, da dette alligevel ofte ikke honoreres.

Tilsynet har i et tilfælde anmodet advokaten om en redegørelse som følge af det fremkomne om sagens afregning.

---

<sup>1</sup> Difference større end +/- 1 %.

## Valg af forsvarer

Tilsynsbesøgene og samtalerne med forsvarere viser et tydeligt billede af, at der efter grundlovsforhør eller indledende afhøring ved politiet meget ofte sker ombeskikkelse til en anden forsvarer. Det fremgår tilsvarende af de beneficerede advokaters omsætningsoversigter, at flertallet af sager afregnes til beskedne beløb, hvilket skyldes at sagen afgives efter det indledende arbejde. Der synes at være flere forskellige typiske forklaringer på forsvarerskiftene.

Ombeskikkelse sker helt overvejende, hvis klienten tilhører en særlig gruppering. For så vidt angår bander og rockergrupper tales der forholdsvis åbent om, at højtstående bandemedlemmer, eventuelt i samråd med en advokat, beslutter, hvem der skal være forsvarer for de øvrige bandemedlemmer, eller de øvrige sigtede i en større sag. De advokater, som modtager sagerne, oplyser, at forsvarerskiftet skyldes, at tidligere (nuværende) klienter har været meget tilfredse med deres arbejde og derfor anbefaler advokaten til medindsatte, familie, venner og bekendte. Som følge af interessekonfliktreglerne vil bandemedlemmer, som er sigtet i samme sag og dermed indbyrdes kan have modsatrettede interesser, ofte ikke kunne repræsenteres af flere advokater fra samme kontor. Dette har tilsyneladende medført, at der findes et netværk af advokater, som udveksler eller tildeles sager. Det har endnu ikke været muligt for Advokatsamfundet at afdække, hvordan dette nærmere foregår. Et eventuelt netværk af advokater kan indebære de samme problemer i forhold til interessekonflikter, som gør sig gældende for advokatfirmaer/kontorfællesskaber.

Nogle advokater bliver valgt som følge af 'kendiseffekt' fra deltagelse i tv-serier og medieomtale af konkrete sager. Disse advokater vil typisk modtage flere beskikkelser end de reelt kan nå at varetage; beskikkelsen kan ske på alle stadier, dvs. ved politiafhøring, i forbindelse med varetægtsfængsling eller senere i forløbet. Resultatet af tilsynet viser et mønster i ombeskikkelser, hvor sagerne efter nogen tid hos den kendte advokat går videre til en anden advokat på kontoret. Forklaringen på denne vandring vil typisk lyde, at retten nu har foreslået sagen berammet på et tidspunkt, hvor den kendte advokat ikke har plads i kalenderen. Da klienten gerne vil have sagen overstået, og da den anden advokat har de foreslåede dage ledige, bliver der efter aftale med klienten anmodet om ombeskikkelse (for anden gang). Når dette foregår relativt systematisk, må det betyde, at den kendte advokat på forhånd ved, at der er en ikke ubetydelig risiko for, at klientens forventninger skuffes, fordi klienten ender med en anden advokat end den, klienten i udgangspunktet ønskede. Særligt hvis den kendte advokat er partner i advokatfirmaet, vil han eller hun imidlertid have en økonomisk interesse i at tiltrække flest mulig sager til kontoret.

Indsættelse i visse arresthuse giver en højere chance for, at klienten motiveres til advokatskifte end andre. I nogle tilfælde skyldes det, at arresten har mange indsatte fra en bestemt gruppering jf. ovenfor. I andre tilfælde er der blandt advokaterne en fornemmelse for, at andre indsatte eller arrestpersonalet er involveret. F.eks. er det påfaldende, når en østeuropæer uden nogen tilknytning til Danmark – eller sproglige færdigheder – som anholdes og fængsles umiddelbart efter ankomsten til landet, vælger at skifte advokat kort efter indsættelse i en arrest. Advokatsamfundet er derfor bekymret for, at nogle advokater gennem indsatte eller arrestpersonale søger at påvirke arrestanternes forsvarervalg.

Advokatsamfundet er ligeledes bekymret for, at der kan opstå et afhængighedsforhold mellem advokat og gruppering. Når advokaten som omtalt ovenfor er afhængig af at blive tilvalgt som forsvarer, kan det have betydelige konsekvenser, hvis advokaten ikke lever op til forventningerne og fravælges for fremtidige sager.



Der er ikke bare tale om en enkelt sag, men om potentielt mange fremtidige sager, og advokaten bliver nødt til at opdyrke et nyt marked, hvis en klientgruppe forsvinder. Advokatsamfundet har ikke noget grundlag for at antage, at der generelt skulle være væsentlig forskel i kvaliteten af det arbejde, der leveres af forskellige forsvarsadvokater. Der kan kun gisnes om, hvilken motivation banden har for den loyalitet, der udvises over for en bestemt advokat/kreds af advokater.

### **Digitale forsvarergenparter**

Tilsynet har drøftet digital behandling af straffesager med fokus på advokatens tavshedspligt, det vil sige pligten til effektivt at hemmeligholde forsvarergenparterne og at slette disse, når sagen er ophørt. I takt med digitaliseringen i retskredsene skal advokaterne indarbejde rutiner, der sikrer at de digitale forsvarergenparter slettes, når sagen er endeligt afsluttet.

### **Konklusion**

Advokatsamfundet har over en halvårs periode fra september 2017 til februar 2018 ført tilsyn med ca. en tredjedel af de advokater, der regelmæssigt beskæftiger sig med straffesager.

Det er konstateret, at der over de senere år er sket en væsentlig ændring i sammensætningen af kredsen af forsvarsadvokater. Tidligere blev straffesagerne helt overvejende varetaget af de beneficerede advokater, som i vidt omfang fik opgaverne tildelt via retten og politiet. Nu findes en gruppe af ikke-beneficerede advokater, som udelukkende beskæftiger sig med strafferet og kun modtager sager, når de bliver aktivt tilvalgt af de sigtede/tiltalte. Dette har medført en ændret markedssituation, og et behov for markedsføring i bred forstand. Det bemærkes dog, at brugen af merchandise i det store hele er ophørt.

Advokatsamfundet lægger stor vægt på princippet om det frie forsvarervalg. Advokatsamfundet har set eksempler på forhold, der på en uhensigtsmæssig måde påvirker klientens valg af forsvarer, og vil fortsat have opmærksomheden rettet mod advokaternes efterlevelse af god advokatskik på dette område.

Såvel advokaternes som domstolenes praksis i forhold til salærindstillinger og salærmeddelelser har vist sig meget uens, og Advokatsamfundet vil hilse en ordning, der understøtter og smidiggør en korrekt salærfastsættelse velkommen.